

Elke druppel moet de grond in

De natuur in de Achterhoek heeft zwaar te lijden van de droogte van de laatste jaren. Zo ook landgoed De Wildenborch, gelegen tussen Ruurlo en Vorden. Bomen gingen dood, waterpartijen kwamen droog te staan. Het Waterschap Rijn en IJssel greep in en nam diverse maatregelen om de grondwaterstand omhoog te brengen. Niet meer automatisch water afvoeren in de winter en beregenen in de zomer, maar water vasthouden. Op pad met Louisa Remesal van het Waterschap.

tekst FRIEDERIKE DE RAAT fotografie REYER BOXEM

WE ZIJN NOG maar net begonnen aan onze wandeling bij landgoed De Wildenborch of we staan al tot onze enkels in het water. We waden door een slenk, een ondiepe watergang, legt Louisa Remesal uit. Ze is omgevingsmanager van het Waterschap Rijn en IJssel en nauw betrokken bij een groot project om meer water vast te houden op het landgoed, gelegen tussen Vorden en Ruurlo. Ze wijst op enkele waterpartijen bij het landhuis, waarvan de oudste vermelding dateert van 1371. In de negentiende eeuw woonde de dichter A.W.C. Staring hier en anno 2023 wordt de buitenplaats nog altijd bewoond door nazaten. 'Die watergangen stonden in de hete zomers van de afgelopen jaren

helemaal droog. Dat was een naar gezicht.' Het was dus de hoogste tijd om water te gaan vasthouden op en rond De Wildenborch, dat ooit in een moerassig gebied lag, maar eind achttiende eeuw grotendeels werd drooggelegd. Al in de jaren negentig van de vorige eeuw trokken de bewoners van buitenplaats De Wildenborch – wat 'burcht in het wilde moeras' betekent – aan de bel bij het Waterschap. Ze zagen de sluipende gevolgen van de droogte: er gingen meer bomen dood dan voorheen. Ook de waterstand in vijvers en grachtpartijen daalde. De vier hete, gortdroge zomers van de afgelopen jaren versnelde het besef dat er ingegrepen moest worden.

Nooit meer honger
In 2019 ging het Waterschap aan het werk op het circa driehonderd hectare grote landgoed; inmiddels is het anti-verdrogingsproject voor circa de helft klaar. 'Eerst zijn we gaan kijken welke cultuurhistorische rol water op en rond het landgoed speelde', vertelt Remesal. 'Het bleek vooral te gaan om het aandrijven van watermolens en de bevoeiing van graslanden. Al het overtollige water werd in vroeger tijden afgevoerd.' De dichter Staring, die het landgoed in bezit had van 1791 tot aan zijn dood in 1840, was zo'n fervent afwateraar. Hij liet zelfs een doorbraak graven van het landgoed naar het riviertje De Berkel.

‘In plaats van het landschap naar onze hand te zetten, moeten we terug naar de benutting van het landschap zoals het van oorsprong was’

Met de beste bedoelingen: hij wilde zoveel mogelijk landbouwgrond creëren in de hoop zo de armoede in de regio te verlichten. Na de Tweede Wereldoorlog werd er nóg meer water weggepompt om zoveel mogelijk grond geschikt te maken voor landbouw. ‘Nooit meer honger in Nederland’ was het adagium. Greppels werden gedempt, percelen vergroot en om die geschikt te maken voor zwaardere landbouwmachines werden grotere sloten aangelegd om water zo snel mogelijk af te voeren. Dat ging goed totdat de regelmatige neerslag plaatsmaakte voor langere perioden van droogte en de snelle waterafvoer een probleem werd voor het landgoed.

Natte hooilanden

‘Dat oude systeem was heel goed voor de voedselvoorziening’, legt Remesal uit, terwijl we over een drassig trekkerspoor aan de rand van het landgoed lopen. ‘Maar het strookt niet meer met het huidige klimaat. In plaats van het landschap naar onze hand te zetten, moeten we terug naar de benutting van het landschap zoals het van oorsprong was. Dus niet meer afvoeren in de winter en beregenen in de zomer, maar water vasthouden.’ Toen er aan de oostzijde van het landgoed een flink perceel te koop kwam, dat door de provincie werd aangekocht, was dat het startsein voor de werkzaamheden. Eerst werd de zogeheten Waterschapsloot gedempt, die was

bedoeld om water af te voeren. In plaats daarvan werd een ondiepe slenk aangelegd die meandert door het weiland. De bodem bestaat uit zand, zodat de drainage wordt vertraagd. De afvoer richting de Berkel werd geblokkeerd. ‘Kort samengevat heffen we de diepe watergangen die voor snelle afvoer zorgden op en herstellen we oude, ondiepe watersystemen die water vasthouden.’ Mooie bijkomstigheid is dat die natte hooilanden zich automatisch tot natuur ontwikkelen. Zo zijn kruiden als echte koekoeksbloem en veldrus weer terug. ‘Al is het primaire doel van onze ingreep niet natuurherstel, maar een watervoorziening die past bij het huidige klimaat’, benadrukt Remesal.

Andere landgoederen

Wat begon op De Wildenborch gebeurt inmiddels op meer landgoederen in de Achterhoek. ‘De bewoners van De Wildenborch zijn erg enthousiast over de aanpassingen, want in de zomer zakt de waterstand in hun Engelse landschapstuin weliswaar, maar niet meer zo drastisch als voorheen.’ Dat heeft het Waterschap doen besluiten om ook op andere landgoederen aan de slag te gaan. Op het nabijgelegen landgoed ‘t Medler zijn de werkzaamheden inmiddels bijna klaar. Voor Onstein, de Wiersse, de Meene en ‘t Zelle liggen plannen klaar. Remesal: ‘Steeds meer landgoederen sluiten zich aan, het gaat veel sneller dan we hadden gedacht.’

Maar er gebeurt meer. Zo is het peilbeheer van het grondwater in de hele Achterhoek gewijzigd: niet langer gaat het waterpeil in het voorjaar automatisch omlaag zodat boeren hun land kunnen bemesten met zware machines, maar alleen als het noodzakelijk is. En meestal wordt het daarna weer verhoogd.

De meeste omwonenden van De Wildenborch hebben de ingrepen inmiddels omarmd, vertelt Remesal. 'Daar is veel overleg aan vooraf gegaan, maar de meeste agrariërs zien het belang van een hogere waterstand wel in. Ze gaan bijvoorbeeld gewassen telen die beter tegen droogte kunnen. Of er wordt een laag

perceel tegen een hoger gelegen stuk grond geruild.' Remesal wijst op een trekker in de verte, die een hoger perceel bewerkt: 'Een hoger waterpeil op het landgoed zorgt in de zomer ook voor meer water in die hogere gronden. Dat is positief voor de boer.'

Uitkijkpunt

We klimmen naar het uitkijkpunt op het landgoed, vanwaar we prachtig uitzicht hebben op de buitenplaats en een grote vijver. 'Die lag de afgelopen zomers ook helemaal droog.' Remesal wijst op nieuw aangeplante stukken bos. 'Diverse soorten bomen helpen elkaar. Een boom

die dieper wortelt, trekt water naar boven waar soorten met oppervlakkiger wortelstelsels van profiteren.' We komen weer bij de ingang van De Wildenborch. Daar staat een beeld van Toos Gipman met een strofe uit een gedicht van A.W.C. Staring. 'Ode aan mijne dennen', heet het: Gij spreidt, in uw ontelbre schaar, Een grootsch geheel ten toon, en boeit den stillen wandelaar door hartvereedlend schoon. Een toepasselijke tekst nu bewoners, omwonenden en het Waterschap alles in het werk stellen om de bomen weer van voldoende water te voorzien. <

Elke druppel de grond in

Om water vast te houden in de droge Achterhoek heeft het Waterschap Rijn en IJssel het programma 'Elke druppel de grond in' (EDDGI) gelanceerd. Doel is de bodem minder kwetsbaar te laten zijn in drogere tijden, zodat ze zich sneller kan herstellen. Water op de juiste manier vasthouden heeft een positief effect op voldoende en schoon water. Het landschap - zoals grondwater, natuur en landbouw - profiteert daarvan. Naast herinrichtingsprojecten zoals de Landgoederenzone Baakse Beek, waar De Wildenborch deel van uitmaakt, is het ook mogelijk voor individuele grondgebruikers om zelf aan de slag

te gaan. Met ruim 420 grondeigenaren groeit het aantal deelnemers gestaag. Gebiedsmakelaar Daniël Nieuwenhuis: 'Er is echt een beweging ontstaan. Het is heel mooi om te zien hoe we samen met grondgebruikers het grondwater aanvullen en de waterbeschikbaarheid in de bodem zichtbaar vergroten. Iedereen kan zich melden bij ons programma. We onderzoeken als eerste de specifieke situatie. De ligging van percelen, de bodemstructuur en de werking van het natuurlijke watersysteem spelen daarbij een belangrijke rol.'

Paardebloemen

Maar ook op heel kleine schaal kunnen grondbezitters maatregelen nemen om water vast te houden. Denk aan water van daken opvangen in een regenton of (voormalige gier)kelder, een stuw (of zandhoop) aanbrengen in een watergang (het Waterschap stelt gratis skippyballen ter beschikking om duikers af te stoppen), greppels dempen en droogtebestendige soorten aanplanten. En last but not least: laat paardebloemen lekker staan. Die trekken met hun lange penwortels water naar boven waar minder diep wortelende bloemen van profiteren.